

सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ का दफा ५(३), सूचनाको हक सम्बन्धी नियमावलीको नियम ३ अनुसार

प्रेषित सूचनाहरूका विवरण २०७५ माघ देखि चैत्र सम्म

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वनस्पति विभाग

विषय सूची

१. वनस्पति विभागको स्वरूप र प्रकृति	३
२. विभागको काम, कर्तव्य र अधिकार	३
३. निकायमा रहने कर्मचारी संख्या	४
४. निकायबाट प्रदान गरिने सेवा, सेवा प्रदान गर्ने शाखा र जिम्मेवार निकाय	७
५. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी	९
६. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी	९
७. प्रमुखको नाम र पद	९
८. सूचना अधिकारीको नाम र पद	९
९. ऐन, नियम, विनियम वा निर्देशिकाको सूची	९
१०. आम्दानी, खर्च तथा आर्थिक कारोवार सम्बन्धी अद्यावधिक विवरण	१०
११. अधिल्लो आ.व.मा विभागबाट सञ्चालित कार्यक्रमको विवरण	११
१२. विभागको website	११
१३. विभागले प्राप्त गरेको वैदेशिक सहायता, ऋण, अनुदान एवं प्राविधिक सहयोग, सम्झौता	११
१४. विभागले संचालन गरेको कार्यक्रम र सो को प्रगति विवरण	१२
१५. विभागमा परेका सूचना माग सम्बन्धि निवेदन र सो उपर दिएको विवरण	१५
१६. सूचना प्रकाशन	१५
१७. संगठन संरचना	१५

१. वनस्पति विभागको स्वरूप र प्रकृति

वि.स. १९९४ सालमा वनस्पति स्रोतको ज र्गेना र प्रयोग गर्ने हेतुले वनस्पति फाँट र वनस्पति गोश्वाराको स्थापना भए पश्चात वनस्पति सम्पदाको सर्वेक्षण , पहिचान, प्रविधि विकास, संरक्षण एवं सम्बर्द्धन तथा दिगो विकास गर्ने प्रमुख उद्देश्यले वि.स.२०१६ सालमा स्थापना भएको वनस्पति विभागले विज्ञान प्रविधिको क्षेत्रमा अध्ययन अनुसन्धान र विकासका विभिन्न चरणहरू पार गर्दै हालको अवस्था सम्म आइपुगेको छ । विगतको संगठन संरचना २०५५ मा सामान्य हेरफेर भई २०५७ सालदेखि पुनःसञ्चालनमा आएको थियो । पहिले वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गत रही आएकोमा हाल नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेको संघीय संरचना अनुरूप यस विभागको संगठन संरचना परिमार्जन भई वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत रही हाल सोही संरचना अन्तर्गत विभागका सम्पूर्ण तहका कर्मचारीहरू परिचालन गरी सफलतापूर्वक कार्य सञ्चालन हुँदै आएको छ ।

नेपालमा पाइने वानस्पतिक स्रोतको विविधताको अन्वेषण , संकलन, पहिचान, नमूनाहरूको संरक्षण , अध्ययन, अनुसन्धान र तिनीहरूको स्वस्थानीय वा परस्थानीय संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने , तिनमा विद्यमान रसायनिक तत्वहरूको अध्ययन अनुसन्धान विश्लेषण , दिगो उपयोग , आयमूलक खेती प्रवर्द्धन गरी रोजगार सृजना गर्ने तथा औद्योगिकीकरणको लागि पराम र्श सेवा प्रदान गरी देश को आर्थिक विकासमा टेवा पु र्यातउन र सामाजिक अवस्था उकास्न मद्दत गर्ने यस विभागका मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

वनस्पति विभागबाट सृजित संस्थाहरू

- वि.स. २०२९ सालमा शाही औषधी लिमिटेड हाल नेपाल औषधी लिमिटेड
- वि.सं.२०३७ सालमा औषधि व्यवस्था विभाग
- वि.सं. २०३८ सालमा जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी
- वि.सं. २०५० सालमा वनस्पति विभागका शाही औषधी अनुसन्धानशाला लाई औषधी व्यवस्था विभागका एउटा कार्यालयका रूपमा खडा गरीएको छ र हाल राष्ट्रिय औषधी प्रयोगशालाका रूपमा रहेको छ ।

वनस्पति विभाग वन तथा वातावरण मन्त्रालयको मातहतमा रहेको छ । यस विभागको प्रमुखमा महानिर्देशकको नेतृत्व रहेको छ र प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा उप -सचिव रहेका छन् । २ वटा महाशाखाहरू र सो अन्तर्गत अन्य शाखाहरू, ३ वटा केन्द्रिय कार्यालयहरू र ७ वटा वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रहरू रहेका छन् । प्रत्येक महाशाखाको प्रमुखको रूपमा सह-सचिव (प्रा.) रहने व्यवस्था छ भने केन्द्रिय कार्यालयहरूमा उप -सचिव (प्रा.) रहने व्यवस्था छ । यस विभागमा जम्मा ११६ जना कर्मचारीको दरबन्दी रहेको छ । यस विभाग अन्तर्गत ईलाम , धनुषा, मकवानपुर, सल्यान, बाकै, जुम्ला र कैलालीमा वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रहरू रहेका छन् ।

२. विभागको काम कर्तव्य र अधिकार

बैज्ञानिक अध्ययन तथा अनुसन्धानद्वारा वानस्पतिक स्रोतको पहिचान गरी प्रविधि विकासका माध्यमबाट तिनको स्वस्थानीय तथा परस्थानीय संरक्षण एवं व्यवस्थापन गर्ने र वनस्पति स्रोतको दिगो विकास गरी मुलुक को आर्थिक विकासमा टेवा पु र्या उन प्रयासरत यस विभागले निम्न कार्य क्षेत्रहरूमा केन्द्रित रही विभिन्न क्रियाकलापहरू संचालन गर्दै आईरहेको छ ।

- हर्वेरियम नमूनाहरू पहिचान, हर्वेरियम व्यवस्थापन र फ्लोरा प्रकाशन गर्ने ।
- वनस्पति उद्यानहरूको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी वंशानुगत स्रोतको संरक्षण र विकास को लागि अध्ययन अनुसन्धानका साथै वनस्पति उद्यान सम्बन्धी विविध सेवा प्रदान गर्ने ।
- मुलुकमा उपलब्ध जैविक विविधतालाई जैविक एवं संरक्षण प्रविधिहरूको माध्यमबाट दिगो विकासका उद्देश्यहरू हासिल गर्ने ।

- शैक्षिक र संरक्षण उद्यानको व्यवस्थापन गर्ने ।
- विभिन्न वनस्पतिहरूमा रहेका उपयोगी रसायनिक तत्वहरूका अध्ययन अनुसन्धान तथा विश्लेषणात्मक कार्य गर्ने ।
- गौरकाष्ठ वन पैदावार लगायत विभिन्न वनस्पतिहरूमा निहित रसायनिक तत्वहरू र त्यसकोसुक्ष्म जीव प्रतिरोधी गुणहरूको परीक्षण, प्रमाणिकरण र गुणस्तर निर्धारण गर्ने र सो सम्बन्धी सेवा प्रदान गर्ने ।
- देशमा विद्यमान जडीबुटी स्रोतको वर्तमान स्थिति पत्ता लगाउन स्थलगत सर्वेक्षण गरी गुणात्मक र परिमाणात्मक विश्लेषण गर्ने ।
- विभिन्न हावापानीमा पाईने उपयोगी जडीबुटीहरूको खेती प्रविधि विकास गर्न अनुसन्धानहरू गरी खेती प्रविधि विकास भएका जडीबुटीहरूको प्रविधि हस्तान्तरण गर्दै जाने ।
- वनस्पति स्रोत सम्पदाका अध्ययन अनुसन्धानका लागि स्थापित केन्द्रिय प्रयोगशालाहरूको समयानुकूल व्यवस्थापन तथा विस्तार गर्दै लाने ।
- वनस्पति स्रोत सम्बन्धी विभिन्न विधाहरूमा प्रचार प्रसार, तालिम तथा विशेषज्ञ एवं परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ।

३ .निकायमा रहने कर्मचारी संख्या

कर्मचारीकोपुरा नाम थर	पद	श्रेणी	सेवा	समूह/उपसमूह/	कार्यरत महाशाखा/शाखा/
श्री सन्जीव कुमार राई	महानिर्देशक	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	
श्री ज्योती जोशी भट्ट	उपमहानिर्देशक-	राष्ट्रिय.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	व्यवस्थापन तथा विकास महाशाखा
श्री मोहनदेव जोशी	उपमहानिर्देशक-	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	अनुसन्धान तथा योजना महाशाखा
श्री विनोद कुमार बस्नेत	बरिष्ठवैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	जडीबुटी प्रवर्द्धन तथा विकास शाखा
श्री मधुदेवी घिमिरे	बरिष्ठी वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	वायोटेक्नोलोजी शाखा
श्री तारादत्त भट्ट	बरिष्ठवैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	इन्ड्युमेन्ट शाखा
श्री उषा तण्डुकार	बरिष्ठ वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	स्वास्थ्य	फार्मेसी	वायोलोजिकल शाखा
श्री रघुराम पराजुली	बरिष्ठवैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	
श्री संगिता स्वारं	बरिष्ठयोजना अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	योजना तथा अनुगमन शाखा
श्री राकेश कुमार त्रिपाठी	बरिष्ठवैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	गुणस्तर निर्धारणप्रचार प्रसार/
श्री शशिकला गौली	शाखा अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	प्रशासन	सा.प्र.	प्रशासन शाखा
श्री लेखनाथ भुसाल	लेखा अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	प्रशासन	लेखा	आर्थिक प्रशासन शाखा
श्री मोसज्जाद आलम .	वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	
श्री कृष्णराम भट्टराई	वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	जडीबुटी प्रवर्द्धन तथा विकास शाखा
श्री कृष्णचन्द्र साह	कम्प्युटर अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	विविध	-----	
श्री दुर्गाराज तुलाधर	मेकानिकल इन्जिनियर	राष्ट्रिय.प.	इन्जि	मेकानिकल इन्जिनियरिङ	इन्ड्युमेन्ट शाखा
श्री मोनिका दाहाल	योजना अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	योजना तथा अनुगमन शाखा
श्री प्रतिक्षा श्रेष्ठ	सुचना व्यवस्थापन अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा
श्री जनुका पाठक	वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	वायोटेक्नोलोजी शाखा
श्री अमित ढुंगाना	वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	इन्ड्युमेन्ट शाखा
श्री रश्मी प्रधान	वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	वायोलोजिकल शाखा
श्री डम्बर बहादुर कार्की	उद्यान अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री कल्पना शर्मा ढकाल	वैज्ञानिक अधिकृत	राष्ट्रिय.प.	वन	वोटानी	जैविक विविधता तथा साइटिस शाखा

श्री प्रमेश बहादुर लाखे	वैज्ञानिक अधिकृत	रातृतीय.प.	वन	वोटानी	वायोलोजिकल शाखा
श्री निशान्त श्रेष्ठ	सुचना व्यवस्थापन अधिकृत	रातृतीय.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा
श्री शान्ति शर्मा भुपाल	वैज्ञानिक अधिकृत	रातृतीय.प.	वन	वोटानी	
श्री धर्मराज कोइराला	वैज्ञानिक अधिकृत	रातृतीय.प.	वन	वोटानी	
श्री पारसमणी यादव	वैज्ञानिक अधिकृत	रातृतीय.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	गुणस्तर निर्धारणइन्डुमेन्ट शाखा/
श्री तिल कुमारी थापा	वैज्ञानिक अधिकृत	रातृतीय.प.	वन	वोटनी	
श्री प्रतिक्षा चालिसे	वैज्ञानिक अधिकृत	रातृतीय.प.	वन	वोटनी	
श्री कृष्णबाबु तिवारी	असिस्टेन्ट वोटानिष्टल	राप्र.अनं.प.	वन	वोटानी	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री विष्णु प्रसाद भट्टराई	असिस्टेन्ट वोटानिष्ट	राप्र.अनं.प.	वन	वोटानी	
श्री डम्बर सिंह साउद	असिस्टेन्ट वोटानिष्टउ	राप्र.अनं.प.	वन	वोटानी	जैविक विविधता तथा साइटिस शाखा
श्री हर्देश राय	असिस्टेन्ट वोटानिष्टस	राप्र.अनं.प.	वन	वोटानी	योजना तथा अनुगमन शाखा
श्री जय गोविन्द चौधरी	असिस्टेन्ट वोटानिष्टध	राप्र.अनं.प.	वन	वोटानी	जडिबुटी सदुपयोग तथा पाइलट शाखा
श्री सरिता यादव	असिस्टेन्ट वोटानिष्टा	राप्र.अनं.प.	वन	वोटानी	जडीबुटी प्रवर्द्धन तथा विकास शाखा
श्री गंगा रिजाल	असिस्टेन्ट वोटानिष्टा	राप्र.अनं.प.	वन	वोटानी	वायोटैक्नोलोजी शाखा
श्री बल बहादुर विष्टव	असिष्टेन्ट केमिष्टव	राप्र.अनं.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	इन्डुमेन्ट शाखा
श्री चिन्तामणी बस्याल	असिष्टेन्टकेमिष्टल	राप्र.अनं.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	जडिबुटी सदुपयोग तथा पाइलट इन्डुमेन्ट/ शाखा
श्री कृष्णप्रसाद हुमागाई	असिष्टेन्ट केमिष्टा	राप्र.अनं.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	जिन्सी व्यवस्थापन शाखा
श्री मञ्जु कुमारी शर्मा	नायव सुब्बा	राप्र.अनं.प.	प्रशासन	सा.प्र.	व्यवस्थापन तथा विकास महाशाखा
श्री चन्द्र बहादुर ऐर	लेखापाल	राप्र.अनं.प.	प्रशासन	लेखा	आर्थिक प्रशासन शाखा
श्री अम्बिका श्रेष्ठ	टा.सु.ना.	राप्र.अनं.प.	प्रशासन	सा.प्र.	प्रशासन शाखा
श्री रोमी महर्जन	असिष्टेन्ट केमिष्टर	राप्र.अनं.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	गुणस्तर निर्धारण शाखा
श्री मन्दिना श्रेष्ठ	पुस्तकालय सहायक	राप्र.अनं.प.	शिक्षा	पुविज्ञान.	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा
श्री ज्ञान भक्त महर्जन	टा.ख.	राप्र.अनं.प.	प्रशासन	सा.प्र.	अनुसन्धान तथा योजना महाशाखा
श्री प्रदिप पौडेल	हेड फिल्ड असिस्टेन्ट	राप्र.अनं.प.	वन	वोटनी	
श्री सुदर्शनराज पुडासैनी	फिल्ड असिस्टेन्ट	रातृ.अनं.प.	वन	वोटानी	
श्री राम बहादुर तामाङ	ल्याव व्वाय	रातृ.अनं.प.	इन्जि	केमेष्ट्री	
श्री रत्न तामाङ	हलुका सवारी चालक	श्रेणी विहिन	इन्जि	मेकानिकल	प्रशासन शाखा
श्री पुष्कर प्रसाद ढकाल	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	प्रशासन शाखा
श्री गंगामाया तामाङ	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री कुमार कुवंर	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री राम बहादुर घले	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	जिन्सी व्यवस्थापन शाखा
श्री पदम बहादुर थापा	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	जैविक विविधता तथा साइटिस शाखा
श्री राम प्रसाद संजेल	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री दिख बहादुर तामाङ	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	प्रशासन शाखा
श्री दामोदर बराल	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री डिल्ली प्रसाद लम्साल	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री विना महर्जन	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	योजना तथा अनुगमन शाखा
श्री मान बहादुर श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री मैयादेवी पाण्डे	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	शहरी उद्यान विकास शाखा
श्री रुकमणी बूढाथोकी	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	प्रशासन	सा.प्र.	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा

४. निकायबाट प्रदान गरिने सेवा, सेवा प्रदान गर्ने शाखा र जिम्मेवार निकाय (नागरिक वडापत्र)

नागरिक बडापत्र

स.न.	सेवाका विवरण	आवश्यक प्रक्रिया	आवश्यक कागजातहरू	दस्तुर	समय	सम्पर्क राख्नुपर्ने शाखा/व्यक्ति	सेवा प्रदान गर्ने शाखा	उजुरी/गुनासो सुन्ने व्यक्ति र निजका फान न.	कैफियत
१.	वनस्पति स्रोत सम्बन्धी सूचनामलक सामाग्रीहरूका वितरण एवं सूचना प्रवह	सम्बन्धित व्यक्ति संस्थाले शाखामा सम्पर्क राख्नुपर्ने	संस्थागत भए संस्थाका पत्र	नि:शुल्क	यथाशिघ्र	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा प्रमुख/स.प्र.प्र.अ.	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन	उप महानिदेशक ४२५११७	
२.	वनस्पति सम्बन्धी प्रकाशनका विक्री वितरण			सामाग्रीका मूल्य अनुसार	यथाशिघ्र	जिन्सी व्यवस्थापन शाखा प्रमुख	जिन्सी व्यवस्थापन	उप महानिदेशक ४२५११७	
३.	जडीवुटीजन्य स्रोत तथा विस्तार सम्बन्धी जानकारी			नि:शुल्क	यथाशिघ्र	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा प्रमुख/स.प्र.प्र.अ.	जडीवुटी प्रवद्धन तथा विकास	उप महानिदेशक ४२५११६०	
४.	जैविक विविधता, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानूनबाट संरक्षित विरुवाका पजातिहरू, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जानकारी			नि:शुल्क	यथाशिघ्र		जैविक विविधता तथा साइटिस शाखा	उप महानिदेशक ४२५११६०	
५.	टिस्युकल्चर प्रविधिबाट उत्पादिन विरुवाहरू खेती परिक्षणका लागि वितरण	आवेदन	रितपूर्वकका निवेदन तथा नागरिकताका प्रमाणपत्र वा परिचय खुल्न प्रमाणपत्र वा संस्थाका दता नं. खुल्न कागजात	नि:शुल्क	विरुवा तयार भएपछि शाखा प्रमुखबाट सम्पर्क गरिन		वायाटेक्नोलोजी	उप महानिदेशक ४२५११६०	विरुवा संख्या र रोप्ने ठाउँ खोल्नुपर्ने
६.	वनस्पति स्रोत र सम्पदा सम्बन्धी नीति योजना तथा कार्यक्रमका बारेमा जानकारी			नि:शुल्क	यथाशिघ्र		योजना तथा अनुगमन शाखा	उप महानिदेशक ४२५११६०	
७.	विभाग र मातहत कार्यालयहरूका कार्यक्रमहरूका काय प्रगतिका जानकारी			नि:शुल्क	यथाशिघ्र		योजना तथा अनुगमन शाखा	उप महानिदेशक ४२५११६०	
८.	विश्लेषण परिक्षण सेवा FTIR GCMS HPLC			५००/- १०००/- १२००/-	प्रयोगशालामा नमूना प्राप्त भएका मितिदेखि ७ काय दिन भित्र	व्यवस्थापन तथा विकास महाशाखा	इन्स्ट्रुमेन्ट शाखा	उप महानिदेशक ४२५११७ १	
९.	वाह्य स्रोतबाट माग भइ आए अनुसार प्रशोधन सेवा उपलब्ध गराउन			प्रति मेशिनका प्रति घण्टा ५००/-	परिमाण हेरी ५ दिनदेखि १ महिनासम्म	जडीवुटी सदुपयोग तथा पाइलट शाखा प्रमुख/स.ब.अ.	जडीवुटी सदुपयोग तथा पाइलट शाखा	उप महानिदेशक ४२५११७ १	
१०.	नेपाली विरुवामा अनुसन्धान अनमति स्वदेशी/विदेशी (नेपालमा परिक्षण गर्ने) स्वदेशी/विदेशी (विदेशमा परिक्षण गर्ने)		वनस्पति विभागको "वनस्पति स्रोत अध्ययन अनुसन्धान कार्यविधि २०७०" का अनुसूची १ अनुसारका निवेदन तथा कागजपत्र	नि:शुल्क	१ सप्ताह	प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा प्रमुख/स.प्र.प्र.अ.	जैविक विविधता तथा साइटिस शाखा	उप महानिदेशक ४२५११६०	मन्त्रालयका सहमति प्राप्त भएका ३ दिन भित्र
११.१	जडीवुटीका सूक्ष्मजीवविरोधी क्षमता (एन्टिमाइक्रोबियल) परिक्षण*	परिक्षण गनपन नमूना आवश्यक कागजातहरू सहित बुझाउन	- रितपूर्वकका निवेदन - विद्यार्थीका हकमा आवद्ध संस्थाका सिफारिस पत्र - परिक्षण फारम संलग्न गरेका हुनुपर्ने	२,६००/-	नमूना प्राप्त भएका मितिदेखि १२ काय दिन भित्र	व्यवस्थापन तथा विकास महाशाखा	वायालोजिकल शाखा	उप महानिदेशक ४२५११७ १	सारतत्व परिक्षण गनपन नमूना न्यूनतम ३ ग्राम
११.२	जडीवुटीका सूक्ष्मजीव विरोधी क्षमता (एन्टिमाइक्रोबियल) परिक्षण) Minimum Inhibitory Concentration र Minimum Bactericidal Concentration सहित		- संस्थाका हकमा निवेदन साथ संस्थाका दता नं. एवं PAN/VAT नं. खुलेका प्रमाण पत्र संलग्न अथवा संस्थाका दता नं. तथा PAN/VAT दता नं. खुलेका लेटरप्याडमा निवेदन दिनुपर्ने	३,०००/-	नमूना प्राप्त भएका मितिदेखि २० काय दिन भित्र				सारतत्व परिक्षण गनपन नमूना न्यूनतम ५ ग्राम
११.३	ब्याक्टेरियाका टि.ए.भि.सि. (Total aerobic viable count of Bacteria)			८००/-	नमूना प्राप्त भएका मितिदेखि २५ काय दिन भित्र				परिक्षण गर्नुपर्ने नमूनाका न्यूनतम १०० ग्रामका ३ वटा छट्टाछट्टै सिलबन्दी बट्टा/प्याकेट
११.४	हुसी र यिस्टका टि.भि.सि. (Total viable count of Yeasts & Moulds)			८००/-					
११.५	इस्चिरिचिया काली परिक्षण (Escherichia coli test)			७००/-					
११.६	इन्टेरोब्याक्टेरिया परिक्षण (Enterobacteriaceae test)			५००/-					
११.७	साल्मोनेल्ला परिक्षण (Salmonella Test)			९००/-					
१०.	सिजेल्ला परिक्षण (Shigella Test)			९००/-					
११.९	क्लोस्ट्रिडियम परिक्षण (Clostridium Test)			७००/-					
११.१	स्यूडामोनास परिक्षण (Pseudomonas Test)			७००/-					
११.१	स्टाफाइलोकोकस अउरियस (Staphylococcus aureus Test)			८००/-					
१२.	राष्ट्रिय चाडपर्वहरूमा माग भइ आए बमोजिम फूलका गमला आपर्ति/सजावट गन सरकारी निकायका विशिष्ट पाहुनाहरूका स्वागत सत्कारमा फूल, माला, गुच्छा, गमला, फुलदानी उपलब्ध हुनुपर्ने दिनभन्दा २ दिन अगावै आवेदन दिनुपर्ने	आवेदन	सम्बन्धित निकायका पत्र	नि:शुल्क	पत्र प्राप्त भएपछि	शहरी उद्यान विकास शाखा प्रमुख	शहरी उद्यान विकास शाखा, सिंहदरवार	उप महानिदेशक ४२५११७ १	फूल, माला, गुच्छा, गमला, फुलदानी उपलब्ध हुनुपर्ने दिनभन्दा २ दिन अगावै आवेदन दिनुपर्ने

५. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी

सम्बन्धित शाखाबाट टिप्पणी उठाई सम्बन्धित महाशाखाबाट सिफारीस गरी महानिर्देशकज्यूबाट स्वीकृत गराउने । प्रत्येक कामसंग सम्बन्धी त सम्पर्ण कागजात तथा विवरणहरू , सम्बन्धित शाखाका शाखा प्रमुखले तोकेको कर्मचारीको जिम्मामा रहनेछ र निजले ती अभिलेखहरू आफू कुनै कारणबाट शाखामा नरहने भए पन्जिका बनाई अनिवार्य रूपमा बुझाउनु पर्नेछ । हरेक शाखाबाट उठान भएका निर्णय फाइल तथा तत्सम्बन्धी कागजातहरूको सूचि पंजिका बनाउन र व्यवस्थित गरी राख्ने जिम्मा तोकिएका फाँटवाला सहायक कर्मचारीको हुनेछ । निर्णय गर्ने तहबाट फाइल उपमहानिर्देशक हुँदै सम्बन्धित शाखामा पठाईन्छ । निर्णयका फाइल वा कागजात प्राप्त भएपछि शाखा प्रमुखले त्यसको जानकारी सरोकारवालालाई दिनुपर्नेछ । फाइल जिम्मा लिने कर्मचारी विदामा वसेमा वा अनुपस्थित रहेमा कसले जिम्मा लिने भन्ने कुरा शाखाका प्रमुखले लिखित रूपमा तोकिदिनुपर्नेछ । फाइल वा कागजातको जिम्मेवारी पाएका /लिका कर्मचारी अन्यत्र सरुवा भै जानुपर्ने भएमा सरुवा भई आउने कर्मचारीलाई वा तोकिएको अन्य कर्मचारीलाई वरवुझारथ गर्नु पर्नेछ ।

६. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी

सेवाग्राहीले उल्लिखित सेवा प्राप्त गर्न नसकेमा वा कुनै सुझाव भएमा महानिर्देशक वा उपमहानिर्देशक समक्ष लिखित वा मौखिक उजुरी गर्न सक्नेछ । अथवा विभागको उजुरी पेटिकामा लिखित उजुरी हाल्न सक्नेछ ।

७. प्रमुखको नाम र पद

नाम - श्री सन्जीव कुमार राई

पद - महानिर्देशक

फोन नं - ०१-४२५११६१

ईमेल : sanjeevkrai@dpr.gov.np

८. सूचना अधिकारीको नाम र पद

नाम : श्री राकेश कुमार त्रिपाठी

ईमेल : rtripathi63@gmail.com

मोबाइल: ९८४१२६२६३५

९. ऐन, नियम, विनियम वा निर्देशिकाको सूची

- जडीबुटी खेती प्रविधि कार्यविधि २०७५ ।
- सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारलाई नियमन तथा नियन्त्रण गर्न बनेका ऐन, २०७४
- जडीबुटी एव गौर काष्ठ वन पैदावार विकास नीति, २०६१
- वनस्पति श्रोतका अनुसन्धान कार्यविधि २०७० (पहिला संसोधन २०७३)
- राष्ट्रिय वनस्पति पुरस्कार कार्यविधि २०७२
- सुनाखरी संकलन तथा खेती विकास (कार्यविधि) निर्देशिका, २०६९
- जैविक सुरक्षा निर्देशिका (२०६२)
- वनस्पति विधेयक वनस्पति तथा वनस्पति स्रोतको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेका विधेयक सम्मानित संसदमा पेश भएको ।

१०.आम्दानी, खर्च तथा आर्थिक कारोवार सम्बन्धी अद्यावधिक विवरण

सि.नं.	ब.उ.शि.नं./कार्यक्रम	विनियोजन	२०७५ चैत्र मसान्त	कैफियत
			सम्मको खर्च	
			नेपाल सरकार	
१	३२९०१५३ वनस्पति विभाग	१०९५०००००१००	३५,९४१,०००।००	
२	३२९८०९३ वनस्पति अध्ययन अनुसन्धान तथा बजारीकरण कार्यक्रम	७३८४०००१००	३,११०,६००।००	
३	३२९१०२३ जडीबुटी विकास कार्यक्रम	११२९४०००१००	४,३४९,७००।००	
४	३२९८०६३ वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	७५२७०००१००	५,१०१,९२७।००	
५	३२९०१५४ वनस्पति विभाग	६०००००१००	३४०,६२६।००	
६	३२९८०९४ वनस्पति अध्ययन अनुसन्धान तथा बजारीकरण कार्यक्रम	२०४३०००१००	१,०९८,६००।००	
७	३२९८०६४ वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	८०८८०००१००	५,९०५,६०९।००	
८	३२९१०२४ जडीबुटी विकास कार्यक्रम	२९२५५०००१००	७,६२८,७५०।००	
	जम्मा	१७५६९१०००१००	६३,४७६,८१२।००	

११. अधिल्ला आ.ब. मा विभागबाट सञ्चलित कार्यक्रमको विवरण

आ.ब ०७४/०७५ का बार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम तथा खर्च विवरण पुर्जिगत

क्र.स	बजेट शिर्षक	कार्यक्रम / आयोजना	विनियोज	खर्च
१	३२९०१५४	साधारण	५५,५४,०००/-	२८,८९,६०८/-
२	३२९८०९४	वनस्पति अध्ययन अनुसन्धान तथा बजारीकरण	६,८४,०००/-	६,४४,५२७/-
३	३२९१५५३४	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (वन कार्यक्रम)	७,०६,००,०००/-	५,१२,२०,९३९/-
४	३२९८०६४	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास	१,१६,७३,०००/-	३६,७८,००८/-
५	३२९१०२४	जडिबुटी विकास	५३,५५,०२२/-	१५,८२,१००/-
६	३२९१२४	राष्ट्रपति चुरे	१,४४,६५,०००/-	१,२८,९०,६४/-
	जम्मा बजेट		१०,८३,३१,०२२/-	७,२९,०५,८२४/-

आ.ब ०७४/०७५ का बार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम तथा खर्च विवरण चालु

क्र.स	बजेट शिर्षक	कार्यक्रम / आयोजना	विनियोज	खर्च
१	३२९०१५३	साधारण	६,४४,५१,०००/-	४,७९,८०,४४/-
२	३२९८०९३	वनस्पति अध्ययन अनुसन्धान तथा बजारीकरण	१,१२,५७,०००/-	८५,६८,५८८/-
३	३२९१५५३	नेपाल व्यापार एकिकृत रणनीति (वन कार्यक्रम)	८९,६६,०००/-	७०,७६,१७५/-
४	३२९८०६३	वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास	१,०२,७०,०००/-	९२,४९,९४८/-
५	३२९१०२३	जडिबुटी विकास	७८,६३,०००/-	६१,०१,७३१/-
६	३०१८०१३	राष्ट्रिय पुन निर्माण प्रधिकरण	१८,२६,०००/-	१७,५९,७७०/-
	जम्मा बजेट		१०,४६,३३,०००/-	८०,७३०,६५६/-

१२. विभागको website:

www.dpr.gov.np

ईमेल: info@dpr.gov.np

१३. विभागले प्राप्त गरेको वैदेशिक सहायता ऋण, अनुदान, एवं प्राविधिक सहयोग, सम्झौता कुनै पनि सम्झौता/ अनुदान प्राप्त नभएको ।

१४. विभागले संचालन गरेको कार्यक्रम र सो को प्रगति विवरण

१ अध्ययन अनुसन्धान तथा बजारीकरण

फेनेरोग्याम्स अनुसन्धान

- पहिचानको क्रममा एक प्रजातिको हर्वेरियम नमुना (*Cyperus malaccensis*) KATH मा थप समावेश।
- १३९४ वटा हर्वेरियम नमुनाहरूको लेवल तथा माउन्ट गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको।
- २०७ वटा नमुनाहरूको Press तथा Dry गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको।

क्रिप्टोग्याम्स (ब्रायोफाइटस र टेरिडोफाइट) अनुसन्धान

- Ferns and Fern Allies Vol.2 को पुस्तक प्रकाशनको कार्य सम्पन्न। अनुसन्धानकर्ता बाट प्राप्त १० प्रजातिका १६ वटा नमुनाहरूको पहिचान पश्चात हाउज गरिएको।
- १५ प्रजातिका ४० वटा उन्यूका हर्वेरियम नमुनाहरूको पहिचान गरी House गरिएको।

क्रिप्टोग्याम्स (एल्गी, फन्जाई र लाइकेन) अनुसन्धान

- राजारानी तालबाट संकलित ६ प्रजातिको species Level सम्म पहिचान गर्ने कार्य सम्पन्न र Scenedesmus, Cosmarium, Navicula, Chlorococcus Algae हरूको Generic Level सम्म गर्ने कार्य जारी।
- च्याउका साथै ढुसीले संक्रमण गरेका हर्वेरियम नमुनाहरूको सरसफाई गर्ने कार्य गरिएको।
- दराजमा रहेका च्याउका नमुनाहरूको Re-arrangement गरिएको।

हर्वेरियम नमुनाको पहिचान संरक्षण Housing तथा व्यवस्थापन

- Poaceae, Cyperaceae र Lamiaceae लगायत परिवारका १३२१ हर्वेरियम नमुनाहरूलाई House गरिएको।
- Cyperaceae परिवारका २० वटा Genera को APG System अनुसार Re-arrangement गरिएको।
- ३५ वटा नमुनाहरूको Alcohol Treatment गरिएको।
- उन्यूका १५ प्रजातिका ४० नमुनाहरूको पहिचान गरी House गरिएको। *Meconopsis robusta* Hook.f. & Thomson New to KATH को रूपमा समावेश भएको।

राष्ट्रिय हर्वेरियममा संरक्षित वनस्पति नमुनाहरूको Digitization कार्य

- ५०५८ वटा हर्वेरियम नमुनाहरूको Digitization कार्य सम्पन्न गरिएको।

नेपालबाट रिपोर्ट भएका रा.ह.मा संरक्षण नभएका वनस्पतिहरूको संकलन कार्य।

- पहिचानको क्रममा एक प्रजातिको हर्वेरियम नमुना (*Meconopsis robusta* Hook.f. & Thomson's *Pilea peplodes* (Gaudich) Hook. & Arn) KATH हर्वेरियममा थप समावेश।
- *Primula L.* र *Balsaminaceae* परिवार अन्तर्गत KATH हर्वेरियममा नभएका प्रजातिहरूको अध्ययन गरी सूची तयार गर्ने कार्य गरिएको।

फर्मुलेशन तयारी फर्मुलेटेड प्रोडक्ट उत्पादन

- Perfume Formulation का लागि विभिन्न प्रकारका सुगन्धित तेलहरू मिश्रण गरी १० वटा भिन्दाभिन्दै प्रकारका वास्ना भएको अत्तर तयार पारिएको ।

वनस्पतिको फाईटोकेमिकल फर्माकोलोजिकल १० वटा सुगन्धित तेल विस्तृत फाईटोकेमिकल र वायोकेमिकल भइ डाटावेश तयार हुने

- चिराइतोको २ प्रजाति (*Swertia paniculata*, *Swertia recemosa*) तथा पाकरीमा अध्ययन कार्य भैरहेको साथै
- Bute (*Bhujetro*) मा वायोकेमिकल अध्ययन कार्य भैरहेको

Flora of Nepal Vol. II प्रकाशन

- Ferns & Fern Allies of Nepal Vol. II र Bryophytes: Collection, Preservation and Identification (Reference to Nepal) को पुस्तक प्रकाशन कार्य सम्पन्नक ।

२ वनस्पति संरक्षण तथा उद्यान विकास आयोजना

मौसमि शोभनिय फुल विरुवा उत्पादन

- राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान गोदावरी शहरी उद्यान शाखा सिंहदरवार, वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र इलाम, वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र मकवानपुर, वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र धनुषा, वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र बाँके, वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र सल्यान, वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र जुम्ला र वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र कैलाली मा विभिन्न किसिमका सिजनल तथा बहुवर्षे (बालसुम, एन्टीरिनम, सयपत्री, मखमली, गजुनिया, कोयलिस, कुचिया, पिटुनिया) लगायतका ६२६७६ विरुवा उत्पादन भएकोछ ।

वनस्पति उद्यानहरूको कार्ययोजना कार्यान्वयन

- इलामको माइपोखरी वनस्पति उद्यानमा शोभनिय वाटिका निर्माण भएको , बाँकेको ढकेरी वनस्पति उद्यान भित्र पेभर ब्लक विच्छाडउने कार्य गरिनुका साथै मेस फेन्सिङको काम भएको , मुलपानी वनस्पति उद्यानमा करिब २०० मी. सिँडीहरू निर्माण भएको , धनुषाधाम वनस्पति उद्यानमा १२७ र.मी. पर्खाल निर्माण भएको , कैलालीको देवरिया वनस्पति उद्यानको पछाडिको गेटबाट जाखोर तालसम्म जाने track निर्माण गरिनुका साथै विश्वशान्ति जैविक विविधता उद्यान रानीवनको अधुरो सूचना केन्द्र भवन र पानी ट्याङ्की निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।

स्वदेशी शोभनियफुल विरुवा अध्ययन अनुसन्धान

- ६ वनस्पति उद्यानामा प्रजाति छनौट भई अध्ययन कार्य अगाडी बढेको ।

दुर्लभ लोपोन्मुख वनस्पति प्रजातिको पर स्थानिय संकलन संरक्षण

- ८ स्थानमा २२ प्रजातिका वनस्पति संरक्षण गर्न विउ/विरुवा संकलन तथा रोपण कार्य भएको । (सिप्लीकान , सर्पगन्धा, सतिसाल, लौठसल्ला, श्रीखण्ड, चाँप, *Alstonia neriifolia*, रक्तचन्दन, विजयसाल, रुखउन्यू, बेत, *Cycas pectinata*, *Aconitum ferox*, *Alstonia scholaris* र सुनाखरीका ८ प्रजाति)
- राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान गोदावरीमा *Dendrobium anceps*, *Cycas pectinata*, *Eria bractescens*, *Cymbidium aloifolium*, *Pholidota pallida*, *Bulbophyllum leopardinum*, *Bulbophyllum rolfei*, *Bulbophyllum reptans* गरी ८ प्रजातिका दुर्लभ वनस्पति सङ्कलन भएको । संरक्षण प्लटमा रोपण गरिएका विरुवाको नियमित स्याहार सम्भार तथा व्यवस्थापन भएको ।

३. जडिबुटी विकास कार्यक्रम

गुणस्तर विकासका लागि खेती प्रविधि अनुसन्धान गरी सोसबन्धी प्राविधिक पुस्तिका तयार गर्ने

- ५ जिल्लामा प्रजाति छनौट गरी अध्ययन कार्य भइरहेको ।

चिराइतो जर्मप्लाज्म संकलन संरक्षण व्यवस्थापन

- मकवानपुरमा सल्यान जिल्लाबाट र सल्यानमा भोजपुर जिल्लाबाट चिराइतोको बिउ संकलन गरी रोपण गरिएको ।
- इलामको माईपोखरीमा १ वटा प्लटमा चिराइतोको बिउ राखिएको , मकवानपुरको टिष्टुड वनस्पति उद्यानमा चिराइतोको ४ फरक श्रोतको ३ treatment र ३ replica गरी गरी १.५ x ३ m को ३६ प्लट बनाई जम्मा १४४० विरुवा रोपण गरिएको , सल्यानमा ६ वटा अध्ययन प्लटमा ४ स्थानको बिउ संकलन गरी रोपण गरिनुका साथै जुम्लामा अध्ययन प्लट निर्माण गरी विरुवा संकलनको तयारी भएको ।

जडिबुटीका गुणस्तरीय विरुवा उत्पादन

- १ लाख ६० हजार गुणस्तरीय विरुवा उत्पादन गर्न ३२ वटा नर्सरी बेड तयार भई विउ, कटिङ्ग, स्लीप रोपण कार्य सम्पन्न भएको ।

जडिबुटीको सारतत्व विश्लेषण प्रमाणीकरण तथा सिफारीस

- ४१० नमूनाहरूको विश्लेषण प्रमाणीकरण तथा सिफारीस कार्य सम्पन्न

वनस्पतिहरूको DNA Isolation र PCR (Polymerase Chain Reaction) तथा Sequencing

- ३० वटा वनस्पति प्रजातिहरूको DNA Isolation र PCR कार्यका लागि नमूना संकलन तथा हर्वेरियम तयार गरिएको साथै निम्न १० वनस्पति प्रजातिहरूको DNA Isolation र PCR कार्य सम्पन्न
Ephedra gerardiana सोमलता, *Physalis peruviana* जंगली मेवा , *Datura stamonium* धतुरो, *Rubia Manjith* मजिठो , *Dichroa febrifuga* भाषाक, *Thalictrum foliolosum* दामपाते, *Asparagus racemosus* कुरिलो, *Solanum torrum* ठूलो विहि, *Swertia spp* चिराइरतो *Berginia ciliata* पाषाणभेद

संकटापूर्ण अवस्थामा पुगेको जडीबुटी प्रजातीको स्व-स्थानीय संरक्षण

- ८ प्रजातिका वनस्पतिहरूको स्व-स्थानीय संरक्षणका लागि स्थान तथा प्रजातिहरू छनौट (चाँप, सर्पगन्धा, पिपला, चिराइतो, काँकडसिंगे, जटामसी, विजयसाल, छतिवन) भई स्थानीय समुदायसँग संरक्षणका लागि अन्तरक्रिया भएको ।

१५. विभागमा परेको सूचना माग सम्बन्धि निवेदन र सो उपर दिएको विवरण

निवेदन दिने संस्था/व्यक्ति	मागका सूचनाको विवरण	कारबाहीको विवरण
-	-	-

१६. सूचना प्रकाशन

- वनस्पति विभागबाट सञ्चालित अनुसन्धान कार्यका नतिजाहरूको प्रकाशन **Journal of Plant Resources** प्रकाशित गर्ने गरिएको र उक्त प्रकाशनलाई विभागको Website मा समेत राखिएको छ ।
- वनस्पति विभागबाट सञ्चालित कार्यक्रम तथा गतिविधिहरूका जानकारी “वनस्पति श्रोत” त्रैमासिक समाचार पत्र माफत प्रदान गर्ने गरिएको र उक्त प्रकाशनलाई विभागको Website मा समेत राखिएको छ ।
- अन्य प्रचार प्रसार मूलक सामग्रीहरू : leaflet, booklet, posters लगायतका प्रकाशित सामग्री वितरण गरिएको साथै विभागको Website मा समेत राखिएको छ ।

१७. संगठन संरचना

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

वनस्पति विभाग
महानिदेशक

अनुसन्धान तथा योजना महाशाखा
उप-महानिदेशक

- जडीवुटी प्रवर्द्धन तथा विकास शाखा
- बायोटेक्नोलोजी शाखा
- योजना तथा अनुगमन शाखा
- जैविक विविधता तथा साइटिस शाखा
- शहरी उद्यान विकास शाखा

केन्द्रिय कार्यालयहरु

- प्राकृतिक सम्पदा अनुसन्धानशाला
- राष्ट्रिय हर्वेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशाला
- राष्ट्रिय वनस्पति उद्यान

व्यवस्थापन तथा विकास महाशाखा
उप-महानिदेशक

- प्रशासन शाखा
- आर्थिक प्रशासन शाखा
- जिन्सि व्यवस्थापन शाखा

वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र कार्यालयहरु

- वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र, मकवानपुर
- वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र, ईलाम
- वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र, धनुषा
- वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र, बाके
- वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र, सल्यान
- वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र, कैलाली
- वनस्पति अनुसन्धान केन्द्र, जुम्ला

- इन्स्टुमेन्ट शाखा
- गुणस्तर निर्धारण शाखा
- बायोलोजिकल शाखा
- प्रचार प्रसार तथा डकुमेन्टेशन शाखा
- जडीवुटी सदुपयोग तथा पाइलट शाखा